

**ВЪЗПРИЯТИЕ И УПОТРЕБА НА ПРЕЦЕДЕНТНИТЕ
ЕДИНИЦИ В АУДИТОРИЯ НА ИЗУЧАВАЩИТЕ РУСКИ
ЕЗИК КАТО ЧУЖД¹**

Боряна Тенчева
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Елица Миланова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

**PRECEDENT PHENOMENA: PRACTICAL USE
AND PERCEPTION IN AUDIENCES LEARNING RUSSIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE**

Boryana Tencheva
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

btencheva@uni-plovdiv.bg

Elitsa Milanova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

elimilanova@uni-plovdiv.bg

This paper analyzes the practical use and perception of precedent phenomena from Russian linguaculture (national specific units and universal units) among learners from Bulgaria, Serbia, Poland and Italy. It compares the results from two surveys – among native speakers and among learners – and analyzes the level of recognition of universal and ethno-specific precedent

¹ Проучването е извършено с финансовата подкрепа на фонд „Научни изследвания“ по програмата за двустранно сътрудничество – България – Русия, проект „Вербализация на културната памет. Изследване на тезауруса на младите хора в България и Русия“ (КП-06-Русия 31, 2020 – 2023).

phenomena. Based on the results of the survey, this paper provides a new methodology of teaching precedent phenomena.

Key words: Precedent Phenomena, Russian Linguaculture, Foreign Language Teaching

Независимо дали се осъзнават от носителите на езика като такива, или не, *прецедентните единици*² са неделима част от лингвокултурата на всеки народ. Те са своеобразни „културни емблеми“, част от *културната памет*³, чрез употребата на които *езиковата личност*⁴ се асоциира с езиковата общност не само по речеви признак, но и на базата на фонові знания. Прецедентните единици, наричани от различни автори също *прецедентни феномени* (вж. Гудков 2003, Чернева 2013, Тенчева 2024, Миланова 2024 и др.) или *логоепистеми* (вж. Бурвикова, Костомаров 1999, 2007), са устойчиви единици, които навлизат в речта на човек чрез интеракцията му с културата.

Терминът *прецедентен текст* е въведен от Ю. Н. Караулов в края на XX в. (1986, срв. 2010) и служи за отправна точка в теоретичните изследвания на Д. Б. Гудков (2003), В. В. Красних (2012), В. А. Ефремов, В. Д. Черняк (2022), Н. Чернева (2013, 2022) и др. Споделяме мнението на Н. Чернева, че прецедентните феномени най-често намират вербален израз, въпреки че по своята същност са културни емблеми (Чернева 2013: 42). Като езикови знаци или конструкции те са базирани на общоизвестни в дадената култура събития, реални или фиктивни личности, текстове (с първоизточник художествената литература, песенното творчество и кинематографията), цитати или символи. Това са „текстове, (1) значими за една или друга личност в познавателно и емоционално отношение, (2) притежаващи свръхличностен характер, т.е. добре известни на широкото обкръжение на дадената личност, включвайки нейните предшественици и съвременници, и накрая, такива, (3) чисто използване се възобновява нееднократно в дискурса⁵ на дадената езикова личност“ (Караулов 2010: 216). Според Д. Б. Гудков *прецедентните феномени* са „особена група вербални и вербализируеми феномени, отнасящи се към националното ниво прецедентно“ (Гудков 2003: 106).

² За целите на настоящото изследване понятията *прецедентни феномени* и *прецедентни единици* се използват като синоними.

³ Понятието *културна памет* е по Ефремов, В. Д. Черняк, Н. Чернева (2022).

⁴ Понятието *езикова личност* е по Ю. Н. Караулов (2010).

⁵ Срв. *интертекстуалност vs. интердискурсивност* по Чернева, Тенчева (2021).

Прецедентните единици са ключови за межкултурната комуникация и езиковата компетентност на изучаващите чужд език, тъй като в контекста на обучението с изключителна важност за успешната социална и културна интеграция на обучаемите се отличават разбирането и правилното им използване. В езиковата прецедентика влизат „различни „културни предмети“, зад които стои сложен образ/представа, известен/на в достатъчна степен на широк кръг носители на дадения език и култура“⁶ (Чернева 2013: 42).

Разпознаването и използването на прецедентни феномени в езика могат да послужат за индикатор и параметър на *културната грамотност* на конкретната езикова личност. Според Д. Б. Гудков всяка езикова личност може да се разкрие в речева дейност чрез „свкупността от производими и използвани от нея текстове“ (Гудков 2003: 49). „Културната грамотност може да се разглежда като отделен, самостоятелен аспект на изследването на културната памет на едно или друго общество в различни аспекти: от дескриптивен (каталогизиране на базови единици на колективната памет) до прескриптивен (необходим набор от културни знания за всеки образован индивид)“ (Ефремов, Черняк, Чернева 2022: 72 – 73). Прецедентните феномени в руския език заемат съществено място при формирането и развитието на културната идентичност и социалната комуникация. Те предоставят на говорещите набор от изразни средства, които обогатяват и улесняват общуването. Според класификацията на Д. Б. Гудков прецедентните единици могат да бъдат систематизирани според първоизточника в следните подкатегории *автопрецедентни*, *социумнопрецедентни*, *националнопрецедентни*, *универсалнопрецедентни* (Гудков 2003: 103).

Историческите прецедентни феномени често формират основата на националната идентичност и културните нагласи на едно общество. Те служат като ориентири при интерпретацията културните ценности в съвремението и са ключов елемент в колективната памет.

Един от основните проблеми при определянето на културната грамотност на обучаемите, изучаващи руски език като чужд, е липсата на усет за културния контекст на прецедентните единици, изразяващ се във формирането на културни асоциации под формата на конотативно усложнен семантичен план и разпознаването на стилистичната натовареност при възприемането им в потока на речта.

За изучаващите даден език като чужд е от огромно значение овладяването на прецедентиката в двете ѝ разновидности – универсална и национална.

⁶ Преводът на всички цитати на български език е наш – Б. Т., Е. М.

Познаването и/или разпознаването на универсалните прецедентни единици свидетелства за базова *културна грамотност*, получена още в рамките на собствената лингвокултура. Обемът от овладени прецедентни единици с национален характер създава усещане за интеграция и усвояване на чуждата културна среда, за емоционална свързаност с нея. Той е индикатор за успешното формиране на втора езикова личност и трябва да бъде приоритет в обучението по чужд език. Изучаването им по естествен път вплита културологичния елемент, необходим за придобиване на лингвокултурна компетентност. Това повишава нивото на фонові знания, на усещането за езика в цялото му стилово и функционално разнообразие и не на последно място – подобрява качеството на общуването. Ако комуникантът не разпознава емблемите на културната памет, на подсъзнателно ниво се нарушава общото доверие в рамките на комуникативния акт. У носителя на езика остава впечатление, че разговаря с „чужд“, а у изучаващия езика – усещането, че някаква част от посланието е останала скрита за него.

Процесът на овладяване на двата вида прецедентни единици се различава. Докато при универсалните става въпрос най-вече за натрупване на лексикален запас и осмисляне на вече усвоено знание през призмата на новия език, то националните предполагат запознаване с формата, употребата и първичния източник. При това овладяването им трябва да стане по начин, максимално близък до естественото навлизане на прецедентната единица в тезауруса на носителите на езика – чрез „среща“ с единицата при употребата ѝ в дискурса или чрез запознаване с оригиналния източник, от който да бъдат изведени и обяснени прецедентните единици.

Основните източници на прецедентика са художествената литература, песенното творчество, кинематографията и медиите. Те генерират, транслират и акумулират прецедентни имена и прецедентни изрази, вербализиращи прецедентните текстове и ситуации. Ю. Н. Караулов нарича тези текстове „христоматийни“ (вж. Караулов 2010: 216).

Настоящото изследване използва описателен, статистически и сравнителен метод за анализ на получените резултати, включващ етапи на събиране на емпиричен материал, обобщения и изводи.

Изследването има за цел да сравни до каква степен изучаващите руски език като чужд разпознават и употребяват:

1. универсални прецедентни единици на руски език;
2. базови национални прецедентни единици, вербализиращи руската културна памет.

Като специфична задача на изследването си поставяме изграждането на концепция за последователност и формат на включване на прецедентните единици в процеса на обучение, вземащ предвид компетентностния подход. Усвояването им подпомага изграждането на лингвокултурна, езикова и комуникативна компетенция. Те предлагат различни начини за изразяване на едно и също семантично съдържание в зависимост от адресата и комуникативната интенция.

Емпиричната част на изследването представлява анализ на проведено анкетно проучване сред две групи респонденти – носители на руски език (304 души) и изучаващи руски език като чужд (281 души). На участниците в проучването е предложена анкета, включваща универсални и национални единици, традиционно възприемани като част от тезауруса на руското културно пространство. Разпознаваемостта на единиците се тества чрез два типа задачи. Първият тип предлага прецедентна единица (израз или име), към която са дадени възможни източници (автори). Респондентът трябва да посочи правилния.

Пример 1: Определете авторство произведений/высказываний/персонажей:

Тварь я дрожащая или право имею?

а) А. Барто	б) Б. Окуджава
в) В. Высоцкий	г) В. Шекспир
д) Г. Х. Андерсен	е) Дж. Роулинг
ж) И. Ильф и Е. Петров	з) Н. А. Некрасов
и) К. Чуковский	й) Р. Киплинг
к) С. Маршак	л) Ф. М. Достоевский
м) Ш. Перро	н) не помню

Пример 2: Определете авторство произведений/высказываний/персонажей:

Гарри Поттер

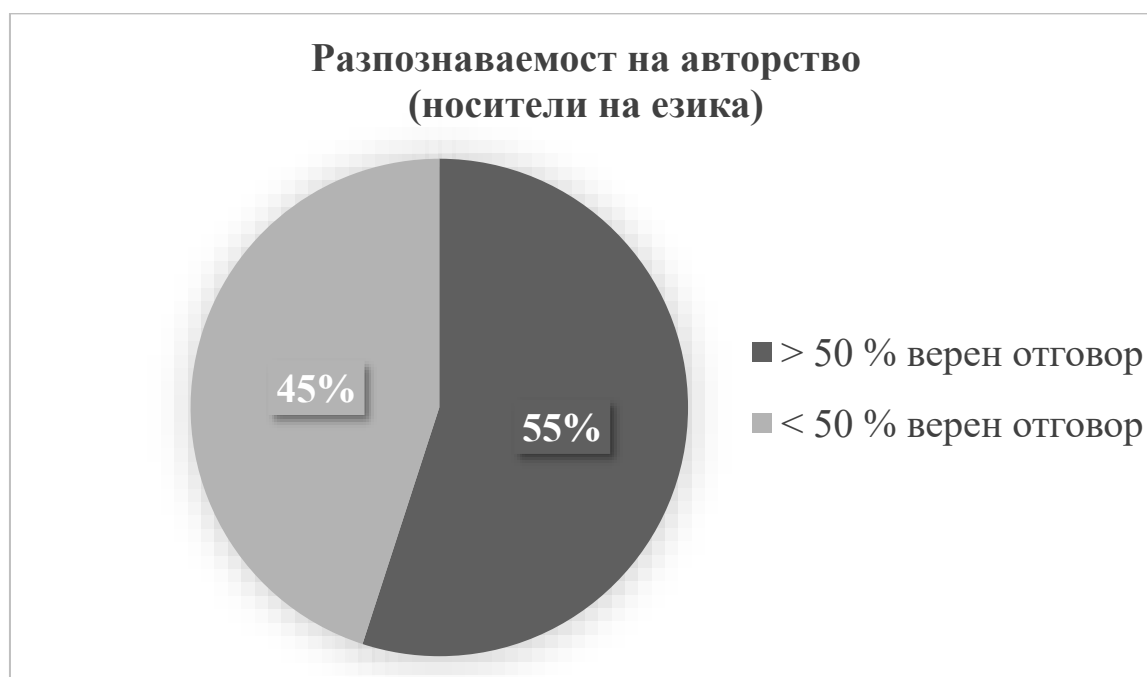
а) А. Барто	б) Б. Окуджава
в) В. Высоцкий	г) В. Шекспир
д) Г. Х. Андерсен	е) Дж. Роулинг
ж) И. Ильф и Е. Петров	з) Н. А. Некрасов
и) К. Чуковский	й) Р. Киплинг
к) С. Маршак	л) Ф. М. Достоевский
м) Ш. Перро	н) не помню

Вторият тип задачи съдържа незавършени прецедентни изрази, които респондентите трябва да завършат в свободен формат.

**Пример 3: Продолжете высказывание:
Красота спасет...**

Резултатите, получени от носителите на езика, показват актуалното състояние на прецедентиката в речта на младото поколение рускоговорещи. Чрез тях се сверява чисто теоретичната информация за състава на тезауруса, ексцерпирана от академични издания, като научни статии, монографии и речници, с реалната разпознаваемост. Тези резултати дават и отправна точка за формулиране на минимален учебен тезаурус с прецедентни единици, необходими за успешното протичане на комуникативен акт. За целите на изследването приемаме, че в подобен тезаурус трябва да бъдат включени всички единици, получили над 50% разпознаваемост сред носителите на езика. Единиците с резултат под 50% разпознаваемост попадат в периферията на лингвокултурата. За съвременните носители на езика те имат по-скоро специализиран, понякога елитарен характер. Неразпознаването им не разграничава комуниканта от лингвокултурата като цяло, а само от определена нейна сфера или субкултура.

Анкетите са подложени на количествен (статистически) и качествен (лингвокултурен) анализ (вж. Фигура 1 и Фигура 2).

Фигура 1. Анализ на разпознаваемостта на прецедентните единици сред носителите на езика на базата на разпознаваемостта на авторството

Фигура 2. Анализ на разпознаваемостта на прецедентните единици сред носителите на езика на базата на разпознаваемостта на оригиналната фраза в завършен вид

- Повече от 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да определят авторството на фразите/имената: *Кому на Руси жить хорошо?; Однажды в студеную зимнюю пору...; Князь Мышкин; Униженные и оскорбленные; Тварь я дрожащая или право имею?; Если друг оказался вдруг и не друг, и не враг, а так; Где твои 17 лет? На Большом Каретном. Где твой черный пистолет?; Я не люблю, когда мне лезут в душу, особенно когда в нее плюют; Быть или не быть – вот в чем вопрос; Молилась ли ты на ночь, Дездемона?; Весь мир театр; Наша Таня громко плачет; Добрый доктор Айболит; Маугли; Гарри Поттер; Русалочка; Золушка;*
- По-малко от 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да определят авторството на фразите/имената: *До свидания, мальчики!; Ах, Арбат, мой Арбат; Надежды маленький оркестрик; На фоне Пушкина снимается семейство; Дедушка Мазай и зайцы; Вы и убили-с; Жираф большой, ему видней; Подгнило что-то в Датском королевстве; Дом, который построил Джек; Вдруг из маминой из*

спальни; Автомобиль – не роскошь, а средство передвижения; Хамите, парниша; Заграница нам поможет;

● **Повече от 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата:** *Только он не вернулся...; Красота спасет...; Не везет мне в смерти – ...; Поэтом можешь ты не быть, ...; Спокойствие, ...;*

● **По-малко от 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата:** *Ой, Вань, гляди, ...; Ко всему человек-подлец...; До свидания, малышки!...; Киса и Ося...; Ключ от квартиры, ...; Мороз-воевода дозором...; Чума на оба...; Тень отца...; Ищут пожарные, ищет...*

От предложените 45 прецедентни единици осем са универсални (препратки към произведения на Х. К. Андерсен, Ш. Перо, У. Шекспир, Дж. К. Роулинг), а три – препратки към произведения на Ф. М. Достоевски, които, макар да са национално специфични, могат да претендират за статут на универсалност, тъй като са част от световната културна памет, изучавани и разпознаваеми и сред хора без познания по руски език. Универсалните имат изключително висока разпознаваемост – 100% при прецедентните изрази от произведения на У. Шекспир⁷ и прецедентното име *Гарри Поттер*; над 90% разпознаваемост на прецедентните имена *Маугли*, *Русалочка* и *Золушка*. Прецедентните изрази и имена от произведения на Ф. М. Достоевски също получават над 50%. Останалите единици с висока разпознаваемост (над 50%) са предимно от музикални творби и задължителна учебна литература.

Резултатите от анкетата, проведена сред респонденти, изучаващи руски език като чужд от България, Сърбия, Полша и Италия също, са подложени на количествен и качествен анализ (вж. Фигура 3 и Фигура 4).

● **> 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да определят авторството на фразите/имената:** *Ах, Арбат, мой Арбат; Кому на Руси жить хорошо?; Униженные и оскорбленные; Князь Мышкин; Молилась ли ты на ночь, Дездемона?; Подгнило что-то в Датском королевстве; Весь мир театр; Быть или не быть – вот в чем вопрос (100%); Гарри Поттер (100%), Русалочка (100%) и Золушка (над 90%);*

⁷ Изключение с по-нисък процент на разпознаваемост (35%) е цитатът *Подгнило что-то в Датском королевстве*.

Фигура 3. Анализ на разпознаваемостта на прецедентните единици сред изучаващите руски език на база разпознаваемост на авторството

Фигура 4. Анализ на разпознаваемостта на прецедентните единици сред изучаващите руски език като чужд на база разпознаваемост на оригиналната фраза в завършен вид

- По-малко от 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да определят авторството на фразите/имената: *До свидания, мальчики!; Надежды маленький оркестрик; На фоне Пушкина снимается семейство; Дедушка Мазай и зайцы; Однажды в студеную зимнюю пору...; Тварь я дрожащая или право имею?; Вы и убили-с; Если друг оказался вдруг и не друг, и не враг, а так; Жираф большой, ему видней; Где твои 17 лет? На Большом Каретном. Где твой черный пистолет? Я не люблю, когда мне лезут в душу, особенно когда в нее плюют; Дом, который построил Джек; Наша Таня громко плачет; Добрый доктор Айболит; Вдруг из мамыной из спальни; Автомобиль – не роскошь, а средство передвижения; Хамите, парниша; Заграница нам поможет;*
- Повече от 50% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата: *Красота спасет...; Не везет мне в смерти – ...;*
- Около 30% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата: *Только он не вернулся...; Спокойствие, ...;*
- Около 15% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата: *Ой, Вань, гляди, ...; Ко всему человек-подлец...; Поэтом можешь ты не быть, ...; Чума на оба...; Ищут пожарные, ищет...;*
- По-малко от 1% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата: *Киса и Ося...; Ключ от квартиры, ...; Мороз-воевода дозором...; Тень отца...;*
- 0% от общия брой анкетирани разпознават прецедентната единица и могат вярно да завършат фразата: *До свидания, мальчики!...*

Анализът на анкетите дава информация по три критерия:

1. Какъв е процентът на разпознаваемост на универсалните прецедентни феномени (между 90 и 100%);
2. Какъв е процентът на разпознаваемост на националните прецедентни феномени, получили над 50% разпознаваемост от носителите на руски език като роден (в повечето случаи – под 50%);

3. Какъв е процентът на разпознаваемост на националните прецедентни феномени, получили **под** 50% разпознаваемост от носителите на руски език като роден (под 50%).

Резултатите отчитат висок процент на разпознаваемост на универсалните прецедентни феномени и нисък процент на разпознаваемост на националните дори и сред голяма част от носителите на езика.

От трите критерия най-важни за изпълнението на специфичната задача на изследването са данните за процента на разпознаваемост на националните прецедентни феномени, получили **над** 50% разпознаваемост от носителите на руски език. При съпоставка на отговорите от двете групи се вижда, че при чужденците, изучаващи руски език, разпознаваемостта надвишава 50% само при прецедентните изрази *Ах, Арбат, мой Арбат; Кому на Руси жить хорошо?* и прецедентните единици, актуализиращи произведения на Ф. М. Достоевски, за когото уточнихме, че има основание да претендира за универсалност.

Това потвърждава нуждата от по-задълбочено изучаване на прецедентиката в рамките на занятията по руски език като чужд. Чисто академичният подход, използван в обучението по лексика, при който се дава единицата с нейното значение и произход, не осигурява трайни резултати. Както беше споменато по-горе, прецедентните единици трябва да бъдат въвеждани „естествено“, като част от процеса на общуване с културата. Формата на представяне трябва да бъде атрактивна и достъпна, съобразена с нивото на владеење на езика и езиковите компетенции на обучаемите.

В началния етап на обучението (А1 – А2) прецедентните феномени могат да се въвеждат чрез анимационни филми (напр. „Ну, погоди!“, „Маша и медведь“, „Эралаш“, „Трое из Простоквашино“ и др.) или детски песнички (напр. „Голубой вагон“, „Песня крокодила Гены“, „Улыбка“ и др.). В тях обикновено се използват кратки, запомнящи се фрази, малко текст на достъпен език, богата визуализация и лесно за възприемане смислово съдържание. По същността си те са предвидени за деца и предполагат повтораемост на езика и семантична прозрачност на формата.

В етапа на обучение за средно напреднали (В1 – В2) подходяща форма за въвеждане на прецедентни феномени са песни (напр. фолклорни песни, филмова музика, авторски песни от творчеството на Вл. Висоцки, Б. Окуджава, В. Цой и др.); кратки видеоклипове; филми и сериали (например най-известните филми на Мосфилм, съвременни класики и екранизации на литературни произведения). Чрез тях може да се

набави необходимият набор от прецедентни феномени с източник музика, кинематография, художествена литература, медии и социални мрежи. Идеята да се изучават прецедентните феномени от художествената литература през киното, а не чрез четене на оригиналното произведение, е продиктувана от характера на руската литература. Обикновено оригиналните произведения са обемни, написани на архаичен език и наситени със стари граматични структури, с трудна стилистика, а често и с „тромав“ сюжет.

В етапа на обучение за напреднали (C1 – C2) прецедентните феномени могат да се въвеждат чрез четене на оригинални литературни произведения и социални медии, гледане на съвременно кино, анализ на *травестирани единици*⁸ в рекламния и публицистичния дискурс, в социалните медии, в масовата култура, в мемовете⁹ и анекдотите.

Докато през първите два етапа (от A1 до B2) основно се трупат фонд от прецедентни единици, то в последния етап от обучението (C1 – C2) към попълването на фонда се включва и преосмисляне на вече наученото чрез работа с травестираните единици.

Резултатите от проведеното изследване показват някои общи тенденции и водят до конкретни изводи за формирането на тезаурус на прецедентните единици, вербализиращи руската културна памет:

1. Обща тенденция за носителите на езика и за изучаващите го като чужд е да разпознават преди всичко универсални прецедентни единици и такива, включени в задължителната учебна програма (напр. от произведенията на Ф. М. Достоевски);
2. Лексикографски описаният прецедентен фонд значително надвишава реално използвания от младото поколение носители на руски език;
3. Разпознаването на универсалните прецедентни феномени и работата с тях са възможни още в ранния етап на изучаване на езика поради съществуване на инвариантна форма на прецедентната единица в когнитивната база на обучаемите. За усвояването им са

⁸ Вследствие на промените във формален и/или семантичен план се създават нови прецедентни единици, които различните изследователи именуват *квазицитати* (Земская 1996: 29), *травестирани* (пак там: 24), *квазифразеологизми* (Шерстнева 2008: 264), *трансформирани*, *оказионални* (Каюмова 2012: 15; Христова 2014: 340 – 344; Тенчева 2024: 60 – 92) и *изкривени* (Кронгауз 2007: 98; Каюмова 2012: 17).

⁹ За полифункционалността на мемовете в чуждоезиковото обучение вж. Андрияшевич и др. 2024.

необходимими езикови, а не лингвокултурологични умения и компетенции. Необходимите фонове знания са придобити през по-ранен етап от развитието на езиковата личност;

4. Разпознаваемостта на националните прецедентни единици сред изучаващите руски език като чужд е ниска, а за целите на правилното протичане на комуникацията с носителите на езика е необходимо процентът на разпознаваемост да бъде повишен чрез преосмисляне на поднасянето им в процеса на обучение.

Предложената в рамките на изследването концепция за поетапно интегриране на прецедентните феномени в учебния процес чрез различни източници в зависимост от езиковото ниво има за цел да преодолее установения проблем и да повиши езиковата, лингвокултурната и комуникативната компетентност на обучаемите.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрияшевич и др. 2024:** Андрияшевич, И., Миланова, Е., Коларевич, С. Полифункциональность мемов в иноязычном обучении. [Andriyashevich, I., Milanova, E., Kolarevich, S. Polifunksional'nost' memov v inoyazychnom obuchenii.] // *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*. Колективна монография, Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2024, 213 – 233.
- Брагина 2007:** Брагина, Н. Г. *Память в языке и культуре*. [Bragina, N. G. Pamyat' v yazyke i kul'ture.] Москва: Языки славянской культуры, 2007.
- Бурвикова, Костомаров 1999:** Бурвикова, Н. Д., Костомаров, В. Г. Пространство современного русского дискурса и единицы его описания. [Burvikova, N. D., Kostomarov, V. G. Prostranstvo sovremennogo russkogo diskursa i edinitsy ego opisaniya.] // *Русский язык в центре Европы*, 1. Банска Бистрица: 1999, 65 – 75.
- Бурвикова, Костомаров 2007:** Бурвикова, Н. Д., Костомаров, В. Г. Логоепистемическая составляющая современного языкового вкуса. [Burvikova, N. D., Kostomarov, V. G. Logoepistemicheskaya sostavlyayushhaya sovremennogo yazykovogo vkusa.] // *XI конгресс МАПРЯЛ. Т. IV*. С., 2007.
- Гудков 2003:** Гудков, Д. Б. *Теория и практика межкультурной коммуникации*. [Gudkov, D. B. Teoriya i praktika mezhkul'turnoj kommunikatsii.] Москва: Гнозис, 2003.
- Ефремов, Черняк, Чернева 2022:** Ефремов, В. А., Черняк, В. Д., Чернева, Н. Культурная память и прецедентные феномены. [Efremov,

- V. A., Chernyak, V. D., Cherneva, N. Kul'turnaya pamyat' i pretsedentnye fenomeny.] // *Чуждоезиково обучение (Foreign Language Teaching)*, Volume 49, Number 1, 2022, 67 – 77.
- Земская 1996:** Земская, Е. А. Клише новояза и цитация в языке постсоветского общества. [Zemskaya, E. A. Klishe novoyaza i tsitatsiya v yazyke postsovetskogo obshhestva.] // *Вопросы языкознания*, № 3, 1996, 23 – 31.
- Караулов 1986:** Караулов, Ю. Н. Роль прецедентных текстов в структуре функционирования языковой личности. [Karaulov, Yu. N. Rol' pretsedentnyh tekstov v strukture funktsionirovanii yazykovoj lichnosti.] // *Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы. Доклад на VI конгрессе МАПРЯЛ*. Москва: Русский язык, 1986, 105 – 126.
- Караулов 2010:** Караулов, Ю. Н. *Русский язык и языковая личность*. [Karaulov, Yu. N. Russkij yazyk i yazykovaya lichnost'.] Москва: Издательство ЛКИ, 2010.
- Каюмова 2012:** Каюмова, А. Р. Английские фразеологические единицы и их русские контекстуальные соответствия (тренинговый алгоритм перевода). [Kayumova, A. R. Angliyskie frazeologicheskie edinitsey i ih russkie kontekstual'nye sootvetstviya (trenirovnyy algoritm perevoda).] // *Филология и культура*, № 3 (29), 2012, 15 – 18.
- Кронгауз 2007:** Кронгауз, М. *Русский язык на грани нервного срыва*. [Krongauz, M. Russkij yazyk na grani nervnogo sryva.] Москва: Знак, Языки славянских культур, 2007.
- Миланова 2024:** Миланова, Е. Прецедентика 21 в.: Миллениалы vs. зумеры. [Milanova, E. Pretsedentika 21 v.: Millenialy vs. zumery.] // *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*. Коллективна монография, Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2024, 127 – 153.
- Тенчева 2024:** Тенчева, Б. Някои същностни характеристики на прецедентните феномени и трансформационни модели при употребата им в СМИ. [Tencheva, B. Nyakoi sashtnostni harakteristiki na pretsedentnite fenomeny i transformatsionni modeli pri upotrebatata im v SMI.] // *Лингвокултурна емблематика: проекции и интерпретации*. Коллективна монография, Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2024, 60 – 92.
- Христова 2014:** Христова, Н. Лексические неологизмы и фразеологические окказионализмы в современном русском и болгарском языках – проблема перевода. [Hristova, N. Leksicheskie neologizmy i frazeologicheskie okkazionalizmy v sovremennom russkom i

bolgarskom yazykah – problema perevoda.] // *МАПРЯЛ 2014. Теоретико-практическое изучение русского языка и его сопоставительно-типологическое описание*. Велико Търново: Ивис, 2014, 340 – 344.

Чернева 2013: Чернева, Н. *Прецедентные феномены русского лингвокультурного дискурса*. [Cherneva, N. Pretsedentnye fenomeny russkogo lingvokul'turnogo diskursa.] Пловдив: Арена-принт, 2013.

Чернева, Тенчева 2021: Чернева, Н., Тенчева, Б. Рекламный телетекст в зеркале интертекстуальности и интердискурсивности (на материале болгарской и русской телевизионной рекламы). [Cherneva, N., Tencheva, B. Reklamnyj teletekst v zerkale intertekstual'nosti i interdiskursivnosti (na materiale bolgarskoj i ruskoj televizionnoj reklamy).] // *Чуждоезиково обучение*. 2021, т. 48, № 4, 339 – 351.

Шерстнева 2016: Шерстнева, Е. С. Кто сказал „хой“? (специфика летовского интертекста). [Sherstneva, E. S. Kto skazal „hoj“? (spetsifika letovskogo interteksta).] // *Scientific Journals of Ural State Pedagogical University*. 10 January 2008. <<http://journals.uspu.ru/attachments/article/883/29.pdf>> (19.09.2023).